

Finansdepartementet

fi.remissvar@regeringskansliet.se

fi.ofa.k.remiss@regeringskansliet.se

Ert dnr: Fi2008/03212/K

Yttrande över - Lite mer lika. Översyn av kostnadsutjämningsen för kommuner och landsting (SOU 2018:74

Generella synpunkter

Då de strukturella förutsättningarna för landets kommuner ser olika ut så är det viktigt med ett välfungerande utjämningsystem för att bibehålla ett likvärdigt offentligt åtagande. För att systemet ska vara accepterat krävs det att de ingående beräkningsmodellerna är tillförlitliga, transparenta, opåverkbara, förutsägbara och baseras på aktuella data. Det föreslagna systemet är ett mer tekniskt komplicerat system vilket gör att det är svårt att förstå och minskar förutsägbarheten. Linköping anser att det inte är bra att några av modellerna grundar sig på gamla data. Det är svårt att avgöra om den socioekonomiska fördelningen blir mer träffsäker med det nya systemet.

Kostnadsutjämningsens omfördelning kommer att öka kraftigt under 2020-talet. Bara de demografiska effekterna förväntas öka äldreomsorgsmodellens omfördelning från 9,5 miljarder kronor till 17 miljarder kronor år 2030 (i 2018 års priser) enligt Sveriges Kommuner och Landstings beräkning. Idag finns ingen kontinuerlig uppföljning av det kommunalekonomiska utjämningsystemet. Då systemen omfördelar 150 miljarder kronor brutto och omfördelningen kommer att öka ytterligare i betydelse framöver bör det finnas en kontinuerlig uppföljning. Sveriges Kommuner och Landsting prognos på utjämningsystemens omfördelning till år 2030 visar att kommuner och regioner med befolkningstillväxt kommer att få ett avsevärt försämrat utfall framöver och färre kommuner och regioner kommer betala väsentligt mer till betydligt fler. För att systemet ska vara accepterat krävs även att omfördelningen mellan kommunerna inte blir alltför omfattande därför anser Linköping att det bör finnas en övre gräns kopplad till hur stor utdebitering som en betalande kommun max ska erlagga till systemet. För Linköping motsvarar den samlade avgiften i förslaget cirka 1 krona och 10 öre i utdebitering.

Delmodell grundskola

Utredaren föreslår att en socioekonomisk utjämning för grundskolan inte ska införas på grund av det riktade statsbidraget likvärdig skola. Däremot redovisas att det riktade statsbidraget kan ersättas av en kombination av generellt statsbidrag och en socioekonomisk kompensation i kostnadsutjämnningen utifrån ett socioekonomiskt index beräknat per hemkommun. Utredaren skriver att indexet skulle kunna beräknas med exakt samma metod som i dag används för statsbidragets beräkning per skola och huvudman, utom att det skulle bygga på folkbokförda elever i kommunen i stället för i respektive skola inskrivna elever.

Linköping anser att en socioekonomisk utjämning i delmodellen för grundskolan skulle ge kommunerna mer stabila planeringsförutsättningar och dessutom stärka det kommunala självstyret. Därutöver slipper huvudmännen den administrativt omfattande återrapporteringsskyldighet som gäller för statsbidraget. Linköping anser att det inte är bra med en parallell statlig utjämning för socioekonomiska faktorer inom grundskolan.

Delmodell äldreomsorg

I och med att de befolkningsgrupper som omfattas av delmodellen för äldreomsorg kommer att öka kraftigt de kommande 10-15 åren kommer ett större bruttobelopp att omfördelas. Enligt SKL:s beräkningar kommer ca 17 miljarder kronor (i fast pris) att omfördelas år 2030 jämfört med de 9,5 miljarder kronor i förslagets beräkningar för år 2018, därför blir det allt viktigare att modellen för äldreomsorg är hållbar och det kommer bli särskilt viktigt att följa vård- och omsorgsutvecklingen för de olika åldersgrupperna ett antal år framåt. Utredningens förslag bygger på empiriska beräkningar från 2009. Då behoven inom äldreomsorgen förändras behöver en ny empirisk undersökning göras för att säkerställa normkostnaderna. Detta bör sedan uppdateras med en på förhand given periodicitet.

Linköping tycker att det är bra att sammanboende/ensamboende ersätter gifter/ogifter i beräkningen av normkostnad då det återspeglar samhällsutvecklingen.

Delmodell individ- och familjeomsorg (IFO)

I IFO-modellen föreslås att två variabler ska tas bort, andel arbetslösa utan ersättning och andel av kommunens befolkning som uppbär försörjningsstöd längre tid än sex månader. Dessa har båda en hög påverkan på utfallet i nuvarande modell och en stark koppling till den faktiska verksamheten. Variablerna har fått kritik då de anses minska incitamenten för kommunerna att arbeta för att få personer till egenförsörjning med arbetsinkomster och att variabeln andel av befolkningen med ekonomiskt bistånd i mer än 6 månader är påverkbar.

Linköpings kommun och andra kommuner gör allt som är möjligt för att motverka att personer i den egna kommunen hamnar i ett långvarigt beroende av försörjningsstöd. Kommunerna arbetar för invånarnas bästa och styrs inte av kostnadsutjämnings utformning. Vad gäller beslut om ekonomiskt bistånd så sker det i enlighet med socialtjänstlagen och inte utifrån eventuell påverkan för kommunen i kostnadsutjämnings. Detta gäller även för deltagande i olika former kommunala insatser för att minska omfattningen av personer i behov av ekonomiskt bistånd.

I förslaget införs variabeln andel ”barn i ekonomiskt utsatta hushåll”. Till denna variabel kvalificeras barnen antingen genom att hushållet har låga inkomster eller att ekonomiskt bistånd betalats ut någon gång under året. Ekonomiskt bistånd förklarar majoriteten av de barn som variabeln omfattar och innefattar från såväl långvarigt bistånd under hela året som någon enstaka utbetalning av mindre belopp. Ett extra barn som faller inom variabelns definitioner ger i förslaget mer än 60 000 kronor i utjämningsberäkningen, oavsett det utbetalda biståndets omfattning. Linköping menar att detta faktum snarare ökar påverkbarheten i förslaget vilket innebär att man ersätter en påverkbar variabel med en annan påverkbar variabel vilket ger stora omfördelningseffekter.

Hushåll med utländsk bakgrund står för en stor del av kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd. I rapporten står det att ”Merparten, 62 procent år 2016, av kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd går till hushåll med utländsk bakgrund. Detta beror på att denna grupp av hushåll dominerar bland hushåll som har ett långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd.” Linköping ser inte på vilket sätt variablerna i det nya förslaget speglar detta strukturella förhållande på ett bättre sätt än variabeln som nu föreslås tas bort.

Linköpings kommun anser att variabeln ”andel befolkning med försörjningsstöd längre än sex månader” är en stabil variabel som fångar både behovet av ekonomiskt bistånd och av kommunala arbetsmarknadsinsatser. Linköpings kommun föreslår att man väntar med att göra förändringar av IFO-modellen och ytterligare utreder möjligheten att hitta mer robusta bakomliggande variabler som ger en bättre anpassad modell och högre förklaringsgrad.

Delmodell kollektivtrafik

Linköping anser inte att delmodellen för kollektivtrafik lever upp till principen att kostnadsutjämningsystemet ska utjämna för strukturella kostnader inom obligatoriska verksamheter eftersom merparten av kommunerna har lämnat över huvudmannaskapet för kollektivtrafiken till landstingen. Östergötland har skatteväxlat kollektivtrafiken sedan många år tillbaka så det är regionen som har ansvaret för kollektivtrafiken. Då 90 procent av kostnaderna för Sveriges kollektivtrafik ligger i regionerna bör inte kommunerna som skatteväxlat omfattas av utjämnings och framför allt inte få en höjd avgift. I förslaget får Linköping en höjd avgift från dagens 303 kronor per

invånare till 343 kronor per invånare och Linköpings samlade avgift för delmodellen kollektivtrafik motsvarar cirka 55 miljoner kronor.

För kommuner som betalar en avgift innebär kostnadsutjämningen för kollektivtrafik en omfördelning av resurser från verksamheter inom kommunernas ansvar till verksamheter inom landstigens ansvar.

Delmodell för löneläge

Linköping anser inte att utredningens uppdatering av lönomodellen kommer att förbättra modellens legitimitet. Den avviker från övriga modeller då alla kommuner först betalar 388 kr i avgift och därefter kompenseras de som har ett index över 100 vilket innebär att 21 kommuner med index över 100 betalar en avgift men den är lägre än 388 kr/invånare. Totalt omfördelas 2,4 miljarder kronor. Linköping anser inte att den förslagna lönomodellen har lyckats fånga de strukturella löneskillnaderna kommunerna emellan på ett rättvisande sätt.

Införandetidpunkt och införandebidrag

För att de kommuner som får en stor ökning av avgiften eller minskning av bidraget ska hinna planera för att minska sina kostnader anser Linköping att införandet av ett nytt kostnadsutjämningsystem kan ske tidigast 2021.

Linköping anser även att införandeperioden bör förlängas och att nivån på införandebidraget bör öka för att de som ska betala mer eller får minskat bidrag ska hinna anpassa sina kostnader.

För Linköpings kommun

Niklas Borg
Kommunstyrelsens ordförande